

Спасів Наталія Ярославівна

к.е.н., доцент

Тернопільський національний економічний університет

**ПОБУДОВА НОВІТНІХ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН: РЕАЛІЇ
ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

Функціонування в Україні інституту самоврядування з відповідними органами управління та самодостатніми місцевими бюджетами, практика передачі державних повноважень місцевим органам влади створюють надійну основу для переходу на європейські стандарти організації суспільного життя і водночас зумовлюють пошук нових шляхів забезпечення стабільності бюджетної системи, стійкості міжбюджетних відносин та підвищення ефективності бюджетного регулювання.

У цих умовах питання використання місцевих бюджетів як дієвого інструменту управління економікою та важливої основи фінансового забезпечення повноважень державних та місцевих органів влади у процесі виконання конституційних обов'язків набувають дедалі важливішого значення.

Загальновідомо, що метою міжбюджетних відносин є визначення єдиних правових і організаційних норм та фінансово-бюджетних механізмів формування доходів і видатків бюджетів адміністративно-територіальних одиниць країни, їх вирівнювання за критерієм відповідності повноважень та фінансових ресурсів, що здійснюється перерозподілом коштів у системі міжбюджетних відносин за допомогою трансфертів.

Міжбюджетні відносини базуються на міжбюджетному перерозподілі коштів – вертикальному та горизонтальному (з позиції адміністративно-територіального устрою державної влади).

Так, міжбюджетні відносини на рівні міського бюджету Тернополя у 2014 р. ілюструють дані табл. 1 [3].

Як свідчать показники міжбюджетних трансфертів між міським бюджетом Тернополя та іншими бюджетами міжбюджетні відносини

відбуваються тільки між бюджетом м. Тернополя та обласним бюджетом Тернопільської області в контексті надання субвенцій на утримання об'єктів спільного користування у 2014 р. у розмірі 2851,6 тис. грн. та іншої субвенції обсягом 20,0 тис. грн. по загальному фонду.

Таблиця 1

Показники міжбюджетних трансфертів між міським бюджетом Тернополя та іншими бюджетами на 2014 р. [116]

Найменування АТО	Міжбюджетні трансферти										
	Загальний фонд					Спеціальний фонд					Разом
	Субвенції										
	інша субвенція	на утримання об'єктів спільного користування									
Разом по бюджетах											
Обласний бюджет Тернопільської області	20000	2851600									2871600
ВСЬОГО	20000	2851600									2871600

Міжбюджетні відносини можуть функціонувати у трьох формах:

1. Міжбюджетні трансферти відповідно до змін, внесених до Бюджетного кодексу України зі змінами 2015 р. [1] – це:

- базова дотація;
- субвенції;
- реверсна дотація;
- додаткові дотації.

2. Взаємозаліки і взаєморозрахунки:

- між бюджетами окремих рівнів і видів;
- між бюджетами і суб'єктами господарювання.

3. Об'єднання коштів бюджетів. Здійснюється з метою виконання спільних проектів і програм.

Відповідно до внесення змін в Україні починаючи із 2015 року здійснюється перехід від тріступеневої до двоступеневої бюджетної моделі, у

рамках якої відбувається запровадження прямих міжбюджетних відносини на двох рівнях: I рівень – область; II рівень - міста обласного значення/об'єднані громади/райони.

Перелік нових трансфертів зображено на рис. 1.

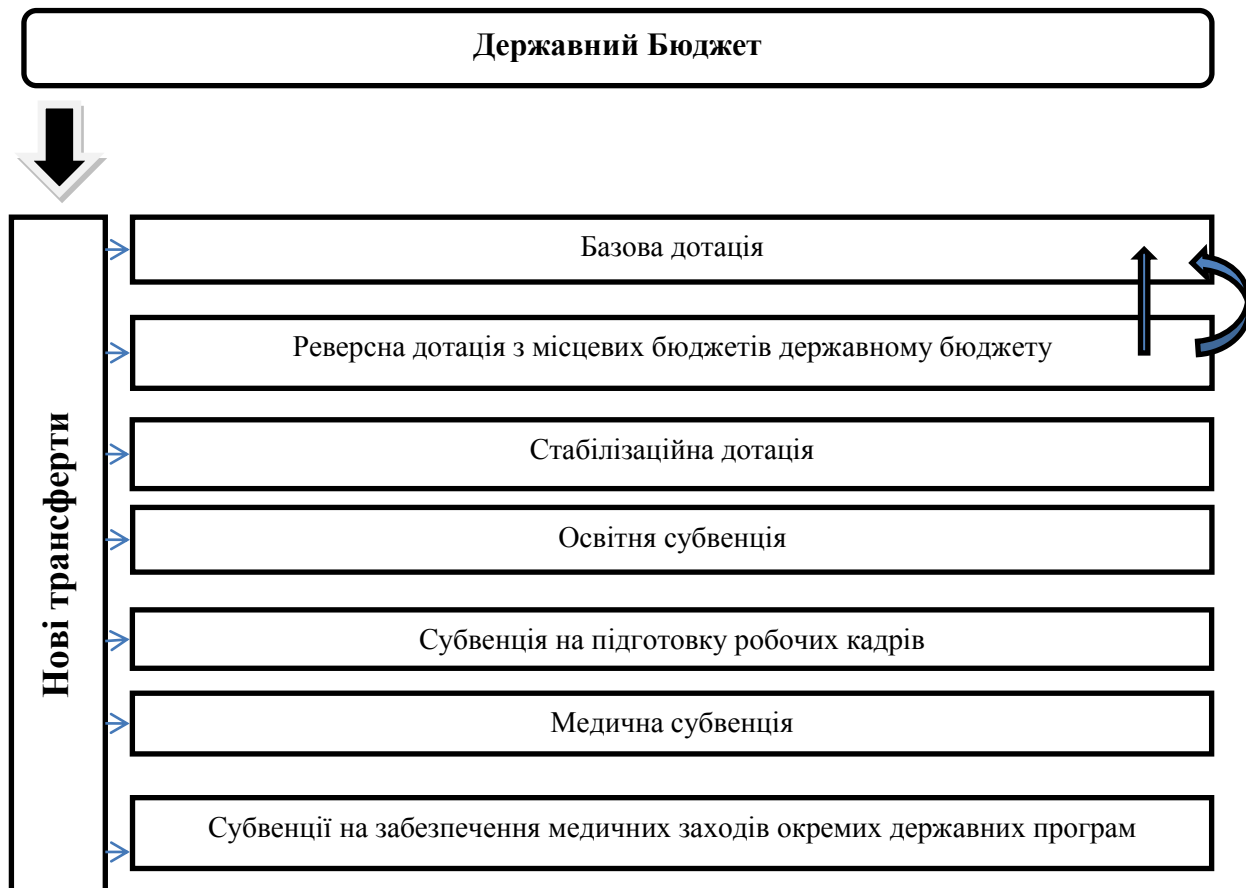

Рис. 1. Нові види міжбюджетних трансфертів [1]

Отже, структура міжбюджетних трансфертів дещо змінилась в порівнянні з минулими роками. Для розуміння того, якою ця структура була раніше та якою стала тепер, наведемо таблицю 2.

Таблиця 2

Структура міжбюджетних трансфертів до і після змін (2014 – 2015 рр.)

По 31 грудня 2014 року (попередня редакція БКУ)	Після 1 січня 2015 року (діюча редакція БКУ)
Дотація вирівнювання	Базова дотація
Кошти, що передаються до Держбюджету та місцевих бюджетів з інших бюджетів	Реверсна дотація
Субвенція	Субвенція
Додаткові дотації	Додаткові дотації

Як бачимо, новими видами міжбюджетних трансфертів з 01.01.2015 р. є базова та реверсна дотації. Хоча, за своєю суттю ці міжбюджетні трансферти не дуже то й змінилися. Так, базова дотація – це трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій [1].

Реверсна дотація – це кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій.

Цікавим моментом є те, що базова дотація бюджетам міст районного значення, селищним, сільським бюджетам надаватиметься лише у разі їх об'єднання та створення об'єднаних територіальних громад.

З державного бюджету можуть надаватись місцевим бюджетам такі види трансфертів [1]:

- базова дотація;
- субвенції на здійснення державних програм соціального захисту;
- додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів внаслідок надання пільг, встановлених державою;
- субвенція на виконання інвестиційних програм (проектів);
- освітня субвенція;
- субвенція на підготовку робітничих кадрів;
- медична субвенція;
- субвенція на забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру;
- субвенція на фінансування заходів соціально-економічної компенсації ризику населення, яке проживає на території зони спостереження;
- субвенція на проекти ліквідації підприємств вугільної і торфодобувної промисловості та утримання водовідливних комплексів у безпечному режимі на умовах співфінансування (50 %);
- інші додаткові дотації та інші субвенції.

Хоча поняття субвенції і не стало новим, але, як бачимо, з'явилися нові її види.

Субвенція – це міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції.

В оновленій редакції БКУ визначено, що видатки на утримання медичних установ, загальноосвітніх закладів та закладів, які здійснюють підготовку робітничих кадрів, здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів та субвенцій з державного бюджету [1].

Зміна системи фінансування лікарень та шкіл викликана необхідністю забезпечення рівного фінансування всіх медичних та навчальних закладів незалежно від регіону. Тобто навчальні та медичні заклади незалежно від регіону будуть у рівних умовах.

В свою чергу, головним розпорядником медичної субвенції є Міністерство охорони здоров'я. Обсяг медичної субвенції визначається на основі формульних розрахунків за єдиними підходами для усіх територій, виходячи з фінансового нормативу бюджетної забезпеченості та коригуючих коефіцієнтів у розрахунку на одну особу. Субвенція спрямовується на оплату поточних видатків закладів охорони здоров'я в частині первинної медико-санітарної, амбулаторно-поліклінічної та стаціонарної допомоги; програм медико-санітарної освіти; консультативної та спеціалізованої амбулаторно-поліклінічної та стаціонарної допомоги; санаторно-курортної допомоги та інших державних програм медичної та санітарної допомоги.

Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам спрямовується на оплату поточних видатків таких типів навчальних закладів [1] як загальноосвітні навчальні заклади усіх ступенів; спеціалізовані школи (школи-інтернати), вечірні (змінні) школи; загальноосвітні навчальні заклади для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації.

Субвенція на підготовку робітничих кадрів з державного бюджету місцевим бюджетам спрямовується на оплату поточних видатків професійно-технічних навчальних закладів.

Варто наголосити, що кошти освітньої, медичної субвенцій та субвенцій на підготовку робітничих кадрів можуть спрямовуватися на реалізацію заходів з оптимізації мережі відповідних закладів.

Залишки коштів субвенцій зберігаються на рахунках місцевих бюджетів і використовуються у наступному бюджетному періоді з урахуванням цільового призначення субвенції та на оновлення матеріально-технічної бази відповідних закладів.

Отже, головними напрямками змін Бюджетного кодексу в контексті врегулювання міжбюджетних відносин є бюджетна та фінансова самостійність місцевих бюджетів, закріплення за ними стабільних джерел доходів та розширення їх дохідної бази.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 12.
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 7-8, № 9.
3. Офіційний сайт Тернопільської міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу із <http://www.rada.te.ua>.